

LACANYEN PSİKANALİTİK KURAMDA SUÇ KAVRAMI VE KLİNİK YAPILAR İLE SUÇ İLİŞKİSİ

DERLEME MAKALESİ

Arş. Gör. Dr. Burcu Pınar BULUT

Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi

Edebiyat Fakültesi Psikoloji Bölümü

burcupinarbulut@gmail.com

ORCID: 0000-0001-8168-0068

Gönderim Tarihi: 04.04.2020 Kabul Tarihi: 23.06.2020

Alıntı: BULUT, Burcu Pınar (2020). "Lacanyen Psikanalitik Kuramda Suç Kavramı ve Klinik Yapılar ile Suç İlişkisi" *AHBV Edebiyat Fakültesi Dergisi*, (2) 93-100.

Bu derlemenin bir bölümü "5. Adli Psikoloji, 1. Adli Felsefe, 1. Adli Sosyoloji Kongresi" isimli kongrede panel konuşması olarak sunulmuştur.

ÖZ: Bu çalışma, psikanalist Jacques Lacan'ın suç kavramına dair düşüncelerini kapsamlı bir biçimde aktarabilmek için ilgili literatürü derlemeyi amaçlamaktadır. Lacanyen psikanaliz, suç eylemini ve suçu işleyen kişiyi kimliksizleştirmeden, mekanikleştirmeden "suç" kavramına yaklaşmayı hedeflemektedir. Lacan'a göre öznel nevroz, psikoz ve perversiyon olmak üzere üç klinik yapı şeklinde kategorize edilebilmektedir. Lacan'ın tarif ettiği bu klinik yapılar, öznenin Oedipus kompleksi ve kastrasyon ile nasıl baş ettiğine işaret etmektedir ve bu klinik yapılar kullandıkları temel savunma mekanizmalarına göre birbirlerinden ayrıştırılmıştır. Tarif edilen bu yapıların suçla ilişkisi ile bağlantılı olarak Lacan nevrozik yapıdaki öznelin psikotik yapıdaki kişilere kıyasla suç işlemlerinin arkasında kendini cezalandırma motivasyonunun olduğunu ifade etmektedir. Psikotik yapıdaki kişilerin ise işledikleri suça dair bir ceza beklentilerinin olmadığını, dolayısıyla da yasayı tanıyamayan bu kişileri suçlu olarak etiketlemenin problemli bir yaklaşıma neden olduğunu belirtmiştir. Özetle; suçun kendi başına tanımlayıcı bir kategori olmadığını ve suç işleyen bir kişinin yapısının üç yapıdan herhangi birisi olabileceğini söylemek mümkündür.

Anahtar Kelimeler: Lacanyen Psikanaliz, Suç, Nevroz, Perversiyon, Psikoz.

The Concept of Crime in Lacanian Psychoanalytic Theory and the Relationship between Clinical Structures and Crime

ABSTRACT: This study aims to review the relevant literature on the thoughts of psychoanalyst Jacques Lacan about the concept of crime to convey them comprehensively. Lacanian psychoanalysis aims to approach the concept of crime without de-identifying and to mechanizing the criminal act and the perpetrator. According to Lacan, subjects can be categorized into three clinical structures; neurosis, psychosis, and perversion. These clinical structures described by him indicate how the subject copes with the Oedipus complex and castration, and these clinical structures are separated from each other according to the fundamental defence mechanisms they use. In connection with the relationship of these described structures to crime, Lacan stated that the motivation behind neurotic individuals' committing a crime, compared to psychotic individuals, is the motivation for self-punishment. He also argued that psychotic individuals do not expect any punishment for the crime they commit and therefore labelling these people, who cannot recognize the law, as criminals leads to a problematic approach. In conclusion, it is possible to say that criminality itself is not a descriptive category and that the perpetrator can have any of these three structures.

Key Words: Lacanian Psychoanalysis, Crime, Neurosis, Perversion, Psychosis.

Giriş

Bu çalışma, psikanalist Jacques Lacan'ın suç kavramına dair düşüncelerini kapsamlı bir biçimde aktarabilmek adına ilgili literatürü derlemeyi amaçlamaktadır. Lacan insanı anlarken yapısal bir bakış açısı kullanmaktadır ve bu bakış açısı suçu ele alırken yaptığı tartışmalarda da ön plana çıkmaktadır. Dolayısıyla bu çalışmada da suç başlı başına ayrı bir unsur olarak ele alınmamış; Lacan'ın nevroz, perversiyon ve psikoz olarak tanımladığı klinik yapılar bağlamında tartışılmıştır. Lacan'ın suç konusundaki fikirleri ayrıntılandırılmadan önce ise psikanalizin kurucusu olan ve Lacan'ın da teorisini geliştirirken kendisini yeniden yorumladığını ifade

ettiği Sigmund Freud'un bu konudaki fikirlerine yer verilmiştir. Böylelikle klasik psikanalitik yaklaşım açısından "suç", "suçlu", "ceza", "yasa" gibi kavramlara dair bir bakış açısı sunulmaya çalışılmıştır.

Yöntem

Bu derlemede kullanılan kaynaklara erişebilmek amacıyla elektronik veri tabanı olan Google Akademik/Scholar üzerinden konu ile ilgili makalelere, tezlere ve kitaplara erişim sağlanmıştır. Konuya ilişkin kaynaklara ulaşabilmek için "Lacan ve suç /Lacan and crime " "Freud ve suç/Freud and crime" "Nevroz, psikoz, perversiyon ve suç/Neurosis, psychosis, perversion and crime" anahtar kelimeleri kullanılmıştır. Yapılan kaynak araştırmalarında konuyla ilgili orijinal Türkçe kaynakların bulunmaması nedeniyle ağırlıklı olarak İngilizce'den Türkçe'ye çevrilen kaynaklar ve İngilizce dilindeki kaynaklar ile birlikte iki adet Fransızca dilinde kaynak kullanılmıştır. Psikanalitik literatürde eski tarihli kaynakların kullanımı uygun olduğundan dolayı yıl sınırlandırılması yapılmamıştır.

Freudyen Açından Suç Kavramı

Psikanalizi bir kuram haline getiren Sigmund Freud'un suç kavramına farklı bir yön kazandıran yazısı "Totem ve Tabu" olmuştur. Freud 1913 yılında yazdığı bu yazısında ortak yasanın (Universal Law) temelinde ilkel bir suçun olduğunu göstermek istemiştir (Salecl, 1993: 3). Freud bu çalışması ile uygarlığın ve ahlakın kökenine ışık tutabilmek için tarih öncesi çağlardaki insanın doğrudan temsilcileri olarak kabul ettiği ilkel bir kabilenin totemik kültürlerini inceleyerek antropolojik bir katkıda bulunmuştur (Jarrett, 2015: 12). Totem kural olarak tüm klanın özel bir ilişki kurduğu, genellikle bir hayvan (yenilebilen ve zararsız veya tehlikeli ve korkulan bir hayvan) nadiren de bir bitki ya da bir doğa olayıdır (yağmur ya da rüzgâr gibi). Totemin klanın ortak atası olduğuna ve ölümden sonraki hayatta koruyucu ruh olarak görev yapacağına inanılmaktadır. Klan üyeleri bu korumaya karşılık bir bedel ödemektedirler ve bu bedel; totemlerini öldürmemelerinin, tahrip etmemelerinin veya etini yemekten kendilerini alıkoymalarının kutsal bir zorunluluk olmasıdır (Freud, 1913: 6). Yasak olarak belirtilen şeyleri yapmak ise tabudur. *Tabu*, Polinezya diline özgü ve kendisiyle anlatılmak istenilenin artık sahip olmadığımız bir kavram olması nedeniyle birebir çevirisini yapmanın zor olduğu bir kelimedir. Tabunun anlamı iki yönlüdür; kutsal, kutsanmış ve aynı zamanda da tekinsiz, tehlikeli ve yasak. Freud, tabu kelimesinin tam zıttı olan "noa" kelimesinin "ortak" veya "genel olarak erişilebilir" anlamına gelen bir kelime olduğunu belirtmiştir. Dolayısıyla da tabu, yalnızca kısıtlamalar ve yasaklarla ifade edilebilen, ulaşılamaz bir şeydir. Tabu yasaklarının bir temeli yoktur ve kökenleri bilinmemektedir. Ayrıca ahlaki ve dini yasaklardan farklı olarak tabu yasakları üyelerin kendi kendilerine empoze ettikleri yasaklardır (Freud, 1913: 13-14). Freud'un bu araştırması onu "ilkel horda" hipotezine götürmüştür. Bu ilkel hordada baba, gruptaki tüm kadınları kendisi için tutan, oğullarını vahşi doğaya ve ölüme terk eden bir tirandır. Sürgün edilen bu erkekler "kardeşler grubu" olarak bir araya gelip babalarını öldürmüşlerdir. Sonrasında gruplarındaki kadınları kendi aralarında paylaşmış ve işledikleri suçun üstesinden de suçluluk duygusu ile gelmişlerdir. Sonrasında babalarına yönelik işledikleri suçun kendi oğulları tarafından tekrar edilmeyeceğini garanti altına almak için kurallar ve yasaklar oluşturmuşlardır. Dolayısıyla totemin iki kuralı, "kardeşler grubunun" ilk iki kuralı olan cinayetin ve ensestinin yasaklanması ile ilişkilidir. İlk yasa dışı olarak kabul edilen bu suç, Freud'un "ilk suç/the primal crime" olarak adlandırdığı şey, tüm uygarlıkların temelinde olduğuna inandığı bir şeydir ve bu suça ait süreç her öznenin psişik dünyasında Oedipus kompleksi döneminde vuku bulmaktadır (Jarrett, 2015: 12). Freud ayrıca kural çiğneme ile suçluluk arasında ilişkiye dair yaygın bir şekilde düşünülen kural çiğnemenin suçluluğa neden olduğu yönündeki görüşün zaman zaman tersi bir şekilde işleyebildiğine de işaret etmiştir. Freud'a göre kişi kuralı suçlu hissettiği için çiğnemekte; en azından bir kere kuralı çiğneyerek suçluluğuna gerçek ve belirli bir nesne sağlayabilmektedir (Grigg, 2009: 112).

Lacanyen Açından Suç Kavramı

Suç konusunu anlamaya yönelik çalışmalarda çoğunlukla kişiyi suça iten ekonomik nedenler ve akran baskısı gibi dış faktörler ile kişilik bozuklukları gibi psikolojik faktörler ele alınmaktadır. Bu çalışmalarda çoğunlukla hukuk düzeni ile kişinin kurduğu ilişki odak noktasıdır. Psikanaliz ise suçun yasa ile olan ilişkisiyle ilgilenmekte, kendi başına hukuk düzeni ile olan ilişkisiyle ilgilenmemektedir (Salecl, 1993: 17). Freud'un kuramını yeniden yorumladığını belirterek kendi kuramını şekillendiren ve suç konusu üzerinde ilk tartışmalarını doktora tezinde yürüten Fransız psikanalist Jacques Lacan'ın yaklaşımında ise suç eylemi, suçu işleyen kişi kimliksizleştirilmeden ve mekanikleştirilmeden açıklanmaya çalışılmaktadır (Biagi-Chai, 2011: 89). Kişinin suç işleme sürecinde ne türden "öznel bir mantığın" devrede olduğunu anlamaya çalışmak, o eyleme itibar kazandırma amacı gütmemekte; suç eylemini okumak için bir yol arayışına işaret etmektedir çünkü eylem "konuşmaktadır" (Iffli vd., 2019: 135).

Fransızca'dan İngilizce'ye "A Theoretical Introduction to the Functions of Psychoanalysis in Criminology" olarak çevrilen yazıda, Lacan hem suçun hem de suçluların sosyolojik bağlamdan ayrı bir biçimde kavramsallaştırılmayacağını ifade etmiştir. Geleneksel veya yazılı kanunlar ya da örf ve âdete dayanan hukuk ya da medeni hukuktan herhangi birinin olmadığı bir toplumun olmadığını belirlerken, aynı zamanda bu yasaların delinmediği bir toplumun da olmadığını dile getirmiştir. Suç ve yasa arasındaki ilişki, her toplum tarafından, usulü değişmekle birlikte uygulanan cezalarla ortaya konmaktadır (Lacan, 1996: 103). Öznenin daha geniş sembolik bir sosyal çevre içerisinde hareket ediyor olması ve bundan dolayı da tekil olarak ele alınmasının mümkün olmaması nedeniyle suç işleyen bir kişinin de bağlamdan koparılarak tek başına ele alınamayacağı ve kişi hakkında daha detaylı bir araştırma yapılmasının gerekliliği vurgulanmaktadır (Kamil, 2018: 1).

Lacan'ın suç üzerindeki fikirlerini ayrıntılı bir biçimde açıklamaya geçmeden önce, psikanalitik öznenin kurulumunu temellendirdiği "İmgesel, Simgesel ve Gerçek" düzenleri tanımlamak önemli olacaktır. Lacan'a göre özne; birbirlerinden radikal olarak farklı olan ancak aynı zamanda birbirleriyle ilişkili olan bu üç düzenin özel bir şekilde bir araya gelmesinden (Borromean düğümü) oluşmaktadır. Borromean düğümünün özelliği; düğümü oluşturan halkalardan herhangi birisinin ortadan kalkması durumunda bütün düğümün çözülecek olmasıdır (Stanizai, 2018: 3). İmgesel düzen; imajların ve özdeşimin alanıdır ve narsisistik ideal-ben'in doğum yeridir (Bowie, 2007 [1943]: 93). İmgesel düzeni anlamak için Lacan'ın "Ayna Evresi" kavramına bakmak gerekmektedir. Bebek 6-18 ay arası dönemde kendi yansımasını aynada fark etmekte (ayna burada metaforik bir anlam taşımaktadır) ve bu yansıma ile birlikte ilk defa bedeninin bütün halinin farkına varmaktadır. Bir yandan ise bu bütünlük hissi, bebeğin kendi beden deneyimiyle, yani henüz motor kontrolünü sağlayamamış olmasıyla ve bakıma muhtaç olmasıyla bir tezatlık oluşturmaktadır (Schon-Woods, 2004: 3). Burada önemli olan nokta bebeğin aynadaki imajı ile özdeşim kurmuş olmasıdır. Lacan öznenin egosunun bu bütünlük illüzyonu üzerine kurulduğunu ve egonun bütün işlevinin de bu bütünlük ve hâkimiyet illüzyonunu devam ettirmek olduğunu söylemektedir (Homer, 2005: 25). Sonuç olarak İmgesel düzen; egonun ve dil öncesinin alanıdır. Ayna evresi Lacan tarafından ilk kuramsallaştırıldığında egonun oluşumunda, ebeveyninin rolüne değinilmemiştir ancak sonrasında Lacan ayna imgesinin içselleştirilmesinde ebeveynlerin (ya da bakım verenin) çocuğun imajına gösterdiği ilginin temel bir rol oynadığını ifade etmiştir. İmajlar, Başka¹ rolündeki ebeveynin çocuğu nasıl gördüğü ve adlandırdığı üzerinden oluşmaktadır. Bu imajların dil ile yapılandırılmış olması ise İmgesel ve Simgesel düzlemlerin kesişimini yansıtmaktadır (Polizzi, 1997: 33). Simgesel düzen; bebeğin imaj üzerinden kurduğu kimliğinin ötesine, daha geniş çapta kültürün içine inşa ettiği kimliği ile geçmesiyle ilişkilidir (Mulvey, 1989: 165). Bu düzen öncelikle dil ile tarif edilmektedir ancak bunu her türlü gösterebilimsel sisteme (semiotic system) genişletmek mümkündür. Dilin simgesel ile tarif ediliyor oluşu ikisini birbirlerine eş şeyler yapmamaktadır. Simgesel bir cümleyi oluşturan kelimeler değil; cümlelerin oluşmasını mümkün kılan bütün kurallardır (Kelly-Bielby, 2016:

¹ Çoğunlukla ebeveynlere zaman zaman da eğitimciler ve otorite pozisyonundaki insanlara işaret etse de Başka esas olarak bir kişiden ziyade dil ve yasaya denk gelmektedir. O nedenle de İmgesel düzendeki küçük başkadandan farklı olarak büyük Başka, İmgesel düzenin ötesinde ve Simgesel düzenin içindedir (Evans, 2006: 136)

281). Dilin bir etkisi, imgesel özdeşimleri düzenleyen bir nevi düzenleyici olarak hareket etmesidir. Bu düzen; geleneklere, kurumlara, yasalara, normlara, uygulamalara, ritüellere, kurallara ve buna benzer kültürel ve toplumsal şeylere işaret etmektedir (Johnston, 2018). Oedipus kompleksi de imgeselden simgesele geçişi göstermektedir. *Baba-nın-Adları* metaforunun araya girmesiyle, anne ve çocuk arasındaki ikilik ve kapalılık yıkılmakta ve bir boşluk, eksik oluşmaktadır. Çocuğun kendisini anneden ayrı bir varlık olarak tanıması ve sosyal düzende kendine yer bulması da bu boşluğun oluşmasıyla beraber gerçekleşmektedir (Mallon, 2016: 41). Gerçek düzen ise Lacan'ın anlaşılması en zor kavramlarından birisidir. Bu durum kısmen Lacan'ın kariyeri boyunca bu düzeni kavramsallaştırmada değişikliklere gitmesi kısmen de gerçeğin elle tutulur somut bir "şey" olmaması ile ilgilidir. Gerçek hem simgeselin ve imgeselin ötesindedir, hem de her ikisini sınırlandırmaktadır (No Subject: An Encyclopedia of Lacanian Psychoanalysis, t.y.). Gerçek aynı zamanda travma kavramı ile de ilişkilendirilmektedir (Mallon, 2016: 27). Travma sembolizasyonu durdurmakta ve özneyi gelişimin erken aşamasına sabitlemektedir. Kişi her ne kadar travmasıyla ilgili acısını, çektiklerini dile dökmeye, yani sembolize etmeye çalışsa da, geriye muhakkak açıklanamayan bir şey kalmaktadır. Diğer bir deyişle, her zaman geriye dil yoluyla dönüştürülemeyen bir artık (residue) kalmaktadır ve bu arta kalan "Gerçek"tir (Bégin, 2014: 58).

Lacanyen psikanalizde suç, aile ve toplumun doğru bir biçimde işlememesi; babalık işlevinin sekteye uğraması ve babanın anne ve çocuk arasındaki ikiliğe bir üçüncü olarak eklenmesinin bozulmaya uğraması ile yani simgesel düzenin işlememesi ile ilişkilendirilmektedir. "Normal" nevrotik yapıda olan kişiler, simgeseli sembolik olarak kabul ederken, suç işlenen anda simgesel ile gerçek birbirine karışmakta (Costello, 2002: 117) ve suç işleyen kişi o anda gerçek düzen içerisinde sembolik bir usulde hareket etmektedir (Costello, 2002: 91). Başka bir ifadeyle suç teşkil eden bir eylemde bulunmanın simgesel düzenden çıkmak olduğu, bunun da eyleme geçiş olarak isimlendirildiği ve öznenin korkutucu gerçekle karşı karşıya kaldığı söylenmektedir (Iffli vd., 2019: 134).

Lacan şiddet içeren suçu, özel bir tür paranoya ile ilişkilendirdiği, kendi kendini cezalandıran bir eyleme geçiş (passage à l'acte) olarak görmektedir (Lacan, 1948: 16, 28). Eyleme geçiş ilk olarak 19. yüzyılda Fransız psikiyatristler tarafından şiddet ve suç unsurları barındıran ve zaman zaman da akut psikotik bir epizodun başlangıcını gösteren dürtüsel eylemleri tarif etmek için kullanılan bir kavramdır. Ancak sonrasında Freudyen psikanalistler tarafından eyleme dökme (acting out) olarak kullanılmıştır (Mallon, 2016: 63). Lacan ise iki kavram arasında bir ayrıştırma yaparak, Başka'ya bir mesaj iletme hedefi olan ve simgesel düzen içerisinde gerçekleştirilen eyleme dökmekten farklı olarak eyleme geçişi, sahneden tamamen çıkmak, simgeselin alanından gerçeğe hareket etmek olarak tarif etmiştir. Eyleme geçişte, simgesel ağ, sosyal bağ ve gösteren zinciri çözülmüştür (Costello, 2002: 113). Costello'ya göre eyleme geçiş anı, öznenin şiddet içerikli bir niyetten ya da düşünceden ona karşılık gelen bir eyleme geçtiği ana işaret etmektedir (Costello, 2002: 105). Bununla birlikte, eyleme geçiş tek bir psikik yapıya özgü ve tek bir yapıda görülen bir şey olmadığı için, suçlu yapısı diye bir şeyin de olmadığı, suçluluğun kendine özgü ayrı bir kategori olmadığı ifade edilmektedir (Jejcic, 2012: 138). Dolayısıyla suç, herhangi bir yapının ötesinde, içinde öznel bir yüklenmenin olduğu (öznel bir motivasyonun ve bilinçdışının olduğu) bir eyleme geçiş olarak düşünülmektedir (Iffli vd., 2019: 136). Sonuç olarak her ne kadar eyleme geçmeden hemen önceki an, simgesel yapının ve kastrasyonun sınırlarını ihlal eden, "Gerçek"te yer alan bir an olmasıyla ilgili olarak "psikotik bir an" olarak tarif ediliyor olsa da (Michel, 2008: 104), suç işleyen kişilerin yalnızca psikotik yapıdaki kişiler olduğunu söylemek hatalıdır. Benzer bir biçimde Lacanyen bakış açısına göre, tüm suçların insanlar tarafından işleniyor olması (suçun insana ait bir kavram olması), bütün suçlar birbirine özdeşir anlamına da gelmemektedir. Bir suçlunun klinik yapısı Lacan'ın tanımladığı üç yapıdan; nevroz, perversiyon (sapkınlık) ya da psikozdan herhangi birisi olabilmektedir. Ancak eyleme geçişten önceki anda kişinin yapısı her ne olursa olsun geçici olarak kesintiye uğramaktadır (Costello, 2002: 116).

Lacan'ın (1964) tarif ettiği klinik yapılar (nevroz, psikoz, perversiyon), öznenin Oedipus kompleksi ve kastrasyon ile nasıl baş ettiğine işaret etmektedir ve bu klinik yapılar kullandıkları

temel savunma mekanizmalarına göre birbirlerinden ayrıştırılmışlardır (Hendrickx, 2017: 15'den). Nevrotik yapı bastırma (repression) mekanizmasını, pervers yapı reddetme/inkâr (disavowal) mekanizmasını, psikotik yapı ise hesaptan düşürme (foreclosure) savunma mekanizmasını kullanmaktadır (Evans, 2006: 195-197). Perversiyonda özne, baba ile özdeşleşmek yerine anne ve onun imgesel fallusu² ile özdeşim kurmaktadır (Costello, 2002: 95). Pervers özneler nesnelere bulmuş durumdadırlar ve eksiği simgeselleştirememiş olmalarından dolayı aslında kendilerine dışsal olarak getirilen sınırlara, çerçevelere karşı bir tutumda da olsalar aslında kendilerini sınırlandırmaları için yasaya bir sesleniş içindedirler (Swales, 2011: 104). Nevrotikler ise (özellikle histerikler) perverslerin aksine her zaman doyumdan eksik olan dolayısıyla kendisini doyurabilecek nesnenin peşinde sürekli gezen, ne istediğini tam bilmeyen ve kendisinde arzu oluşturan şeyin doğasını devamlı sorgulayan bir noktadadırlar (Aristodemou, 2014: 31). Psikotik özne için ise Oedipus kompleksinin ilk aşamasından önce bir tıkanma vardır; özne ilk andan beri kastrasyona direnmektedir ve psikotik özne için babanın hesaptan düşürülmesi sonucunda "Baba-nın-Adları" metaforunun başarısızlığa uğraması ve işlememesi söz konusudur (Avramaki-Tsekeris, 2011: 193). Ancak bu psikotik yapıdaki öznenin en başından beri suç işleyeceği ya da yasa ile tamamen uyumsuz olacağı anlamına gelmemektedir. Lacan'a göre tüm yapılar semptom bakımından aynı görünüme sahiptir ve yapılar arasındaki farkın anlaşılması için ortada görünen semptomlardan ziyade daha derin bir incelemenin yapılmasına ihtiyaç vardır. Özne eyleme geçiş ile birlikte sembolüğün dışına tamamen çıkana kadar bu yapılar arasında yüzeyde bir fark görünmemektedir (Kamil, 2018: 3).

Tarif edilen bu yapıların suç ile ilişkisi ile bağlantılı olarak Lacan nevroitik yapıdaki öznenin psikotik yapıdaki kişilere kıyasla suç işlemelerinin arkasında kendini cezalandırma motivasyonunun olduğunu ifade etmektedir (Costello, 2002: 117). Nevrotik özne için suç, mazoşist bir biçimde cezalandırılma arzusunun tatminini ve sonrasında bir rahatlama yaşanmasını sağlayan bir yol olarak düşünülmektedir (Dolan, 2014: 11). Yasanın ve dilin getiricisi ve taşıyıcısı olan "Baba-nın-Adları" işlevi, sosyal, kamuya ait ve kişilerarası alan olan simgesel düzene özneyi bağlamaktır ancak "Baba-nın-Adları" işlemediğinde, suç işleyen özne için kanuni yasa, merkez noktası haline gelmektedir. Burada kişinin cezayı kanun yoluyla kendisine getirtmesinin altında; yasanın, öznenin sınırsız ve saldırgan yapısı gereği dayanılmaz olan zevkine yönelik bir savunma görevi görmesi yatmaktadır (De Sutter, 2015: 19). Nevrotik veya pervers yapılar için geçerli olan suç işleyen bir kişinin bilinçdışı bir biçimde yakalanma arzusu taşıması ve suçunu itiraf etme zorlantısı içerisinde olmasıyla ilişkili olarak Lacan, suçlu öznenin arkasında bir kartvizit, bir imza bıraktığını belirtmektedir (Costello, 2002: 118). Psikotik yapıdaki kişilerin ise işledikleri suça dair bir ceza beklentilerinin olmadığını, dolayısıyla da yasayı tanıyamayan bu kişileri suçlu olarak etiketlemenin problemli bir yaklaşıma neden olduğunu belirtmiştir (Mallon, 2016: 61). Bu durum yasada ceza sorumluluğu veya ceza ehliyeti kavramlarıyla yakından ilişkilidir. Örneğin; Türk Ceza Kanunu'nun 32. Maddesinde akıl sağlığı ve cezai ehliyetle ilişkili olarak "Akıl hastalığı nedeniyle, işlediği fiilin hukukî anlam ve sonuçlarını algılayamayan veya bu fiille ilgili olarak davranışlarını yönlendirme yeteneği önemli derecede azalmış olan kişiye ceza verilmez." denilmektedir (T.C. Resmi Gazete, 2004). Ancak buradaki hukuki bakış açısından farklı olarak Lacan, kişinin işlediği suça dair yasal sorumluluk sahibi olup olmamasının ötesinde *öznel sorumluluğu* olup olmaması üzerine vurgu yapmaktadır (Voruz, 2010: 102). Lacan ruh sağlığı çalışanlarının özellikle de psikiyatristlerin suçu işleyen kişileri "suçlu" ya da "suçlu değil" şeklinde sınıflandırabilmek için akıl sağlığı yerinde ya da değil şeklinde kategorik bir ayırım yapmalarının kısıtlılığına dikkat çekmektedir. Örneğin, paranoya hem bir hastalık olarak gelişimi bakımından hem de aşırı rasyonelleşmiş sanrısız sistem bakımından akıl sağlığı yerinde ya da değil şeklindeki kategorik ayırımı güçleştirmekte ve karmaşıktır (Eburne, 2008: 190-191). Bu nedenle Lacan "Motifs du Crime Paranoïaque: Le Crime des Soeurs Papin/ Paranoyak Suçun Motifleri: Papin Kardeşlerin Suçu" başlıklı makalesinde akıl sağlığı yerinde olmayan kişilerce işlenen suçlardaki motiflere (hem nedensel hem

² Fallus, erkeğin biyolojik anlamdaki genital organına değil, organın kişinin fantazmindaki yerine işaret etmektedir. İmgesel fallus, oedipal dönem öncesinde çocuk tarafından annenin arzusunun nesnesi olarak algılanmaktadır ve çocuk annesinin arzuladığı bu nesneyle özdeşim kurmaya çalışmaktadır (Evans, 2006).

de biçimsel motiflere) karar vermenin önemine dikkat çekmekte (Eburne, 2008: 193'den); bunun yapılabilmesi için de öznenin konuşurken kendisini, başkalarını ve sosyal olayları yapılandırırken hangi zihinsel işlev alanlarını bozucu bir biçimde psikozunu sağlamlaştırdığına dair işaretlere bakılması gerektiğini ileri sürmektedir. Bu biçimiyle suçun kişinin yaşam öyküsünde yer alan, prensipte suç niteliği teşkil etmeyen diğer yollarla ifade edilebilecek bir semptom olarak nasıl kavramsallaştırılabileceği ortaya konmaktadır (Biagi-Chai, 2013).

Klinik yapıların yasayla ve suçla olan ilişkisini seri katiller ve toplu katliamların birbirinden farklılaştırılmasıyla örneklendirmek mümkündür. Seri cinayetleri, toplu katliamlardan ayıran nokta ikisinin yasa ile olan ilişkileri ile bağlantılı olarak ifade edilmektedir. Seri cinayetler genellikle pervers yapı ile toplu katliamlar ise psikotik yapıyla ilişkilendirilmektedir. Psikotik yapıda olan kişinin bir sanrı etkisi altında cinayet işlediği, tanımadığı kişileri seçtiği çünkü o kişilerin genellikle baba rolü ile ilişkilendirilen kişiler olduğu söylenmektedir. Psikotik yapıdaki bir bireyin suç eylemi, yasa tarafından tanınma isteği için bir gösteri olarak ifade edilmektedir. Pervers yapının etiolojisinde ise anne ile çatışmalı bir ilişki olduğu görüşüne dayanarak (Lacan, 2006 [1959]: 554) işlenen cinayet seri katiller için anne ile ilişkiyi çözümüleme girişimi olarak yorumlanmakta ve seri katillerin yasanın ötesinde oldukları ve kendilerini bir yasa haline getirdikleri söylenmektedir (Salecl, 1993: 13).

Lacan'ın tanımladığı üç klinik yapıya dayandırarak suç mahallerini incelediği kitabında Henry Bond (2012) pervers suç alanının film setine benzediğinden, fark edilir ölçüde yapay bir alan olabileceğinden (tasarlanmış ve sanatsal) ve ustalıkla inşa edildiğinden bahsetmektedir. Pervers yapıdaki bir özne için Başka'nın bakışı özellikle gereklidir ve bakışın önemi babaya işaret etmesinden ve onun üzerinden yasa ile bir ilişki kurmasından kaynaklanmaktadır. Pervers tören gizlilikle mühürlenmiştir ve bu gizliliğin kırılma yanıtı şeklinde garanti altındadır. Örneğin, bu yapıdaki bir kişi tarafından işlenen bir cinayette cesedin daha gözden uzak, en azından özel bir arazide bulunması olasıdır ama aynı zamanda vücut çimlerde bırakılmış bir şekilde de bulunabilir. Pervers yapıdaki bir kişi tarafından işlenen suç otorite ile çatışıyor gibi görünse de amaç yasaya yapılan bir çağrı olduğu için Bond bu şekilde cesedin yakın evlerin görüş alanında yani potansiyel şahitlerin yakınında bulunduğunu çünkü katilin yakalanmanın yaklaşan olasılığını devam ettirdiğini ifade etmiştir (s. 46). Bond psikotik bir suç sahnesinde, günlük hayatta bir nevrotik için tanıdık gelen ve her yerde var olan nesnelere yeniden kategorize edildiğini, sembolün/gösteren sisteminin bağlantısız olduğunu ifade etmektedir. Örneğin, çöp ve kullanılmamış ürünlerin birbirinden ayrılmadığını, temiz olanla olmayanın eşit statülerde olduğunun görülebileceğini belirtmiştir (s. 97). Ayrıca psikotik öznenin bir şeyi gizleme motivasyonu olmadığını, çünkü psikotik özne için bir bastırmanın olmadığını ve dolayısıyla özne açısından saklanacak bir sır olmadığını söylemektedir (s. 101). Nevrotik yapının kullandığı bastırma savunması ile ilgili olarak bastırılanın muhakkak geri döneceği söylenmiştir. Bond, bastırılanın geri dönüşü ile ilgili olarak, olay yeri incelemelerinde elde ettiği görsel verilerle obsesyonel davranışların, karşıt tepki geliştirmenin ve eyleme dökmeyi örneklendirilebildiğini belirtmiştir (s. 34). Karşıt tepki geliştirmeye örnek olarak cinayet işleyen kişinin eylemi sonrasında olay mahalinde çok özenle hazırladığı bir yemeğin olması verilmiştir (s. 147). Obsesif yapının kullandığı bir diğer mekanizma olan geri alma (undoing) ile ilgili olarak ise cinayeti işledikten sonra ambulansı arayan, eşini öldürdüğünü söyleyen ve ambulans istediğini söyleyen adamın durumu örnek gösterilmiştir (s. 159).

Sonuç

Sonuç itibarıyla Lacanyen bakış açısında, suçun kendi başına bir kategori olmadığı, her yapıda farklı özellikler göstererek suçun işlenebildiği görülmektedir. Klinik yapıya yüzeydeki semptomlara bakarak karar vermenin mümkün olmaması nedeniyle de her suçlunun hayatı hakkında daha fazla bilgi edinmeye ihtiyaç olduğuna işaret edilmektedir (Costello, 2002: 4). Bu derleme ile geleneksel hukuki tartışmaların ötesinde suça psikanalitik teoride nasıl yaklaşıldığı konusunda bir temel sunarak adli alanda çalışan uzmanlara farklı bir bakış açısı kazandırabileceği düşünülmektedir. Bu açıdan özellikle "suçlu" denilerek tek tipleştirilen kişilerin analitik bir pozisyondan dinlenilmelerinin onların öznelliklerini kavramadaki önemine dikkat çekilmiştir.

Kaynaklar

- AVRAMAKI, Elissavet; TSEKERIS, Charalambos (2011), "The Role of the Father in the Development of Psychosis". *Filozofija i društvo*, s. 183-206.
- ARISTODEMOU, Maria (2014), *Law, Psychoanalysis, Society: Taking the Unconscious Seriously*. Routledge, London.
- BÉGIN, Richard (2014), *The Objective: The Configuration of Trauma in the "War on Terror," or the Sublime Object of the Medium*. *Žižek and Media Studies içinde*, s. 53-63, Palgrave Macmillan, New York.
- BIAGI-CHAI, Francesca (2011), "Lacan Criminologue", *La Cause Freudienne*, 3: s. 88-93.
- BIAGI-CHAI, Francesca (2013), *Serial Killers: Psychiatry, Criminology, Responsibility*, Routledge, New York.
- BOND, Henry (2012), *Lacan at the Scene*, MIT Press, Cambridge.
- BOWIE, Malcolm (2007), *Lacan*, Dost Kitabevi, Ankara.
- COSTELLO, Stephen J. (2018), *The Pale Criminal: Psychoanalytic Perspectives*, Routledge, London.
- DE SUTTER, Laurent (ed.) (2015), *Zizek and Law*, Routledge, New York.
- DOLAN, Brendan (2014), "Oedipal Guilt, Punishment and Criminal Behaviour", Master Thesis, Dublin Business School.
- EBURNE, Jonathan Paul (2008), *Surrealism and the Art of Crime*, Cornell University Press, Ithaca and London.
- EVANS, Dylan (2006), *An Introductory Dictionary of Lacanian Psychoanalysis*, Routledge, London and New York.
- FREUD, Sigmund (1913), *Totem and Taboo*, Vintage Books, New York.
- GRIGG, Russell (2009), *Lacan, Language, and Philosophy*. SUNY Press, New York.
- HENDRICKX, David (2017), "Freud and Lacan on Fetishism and Masochism/Sadism as Paradigms of Perversion", PhD Thesis, Ghent University.
- HOMER, Sean (2005), *Jacques Lacan*, Routledge, New York.
- IFFLI, Sandie; ANDRAUD, Christelle; PETIT, Laetitia (2019), "The Lacanian Act and Passage à l'acte: A Case History of the Subjective Effects of Crime on the Criminal", *Ágora: Estudos em Teoria Psicanalítica*, 22,1, s. 134-143.
- JARRETT, Hugh (2015), "What am I now? A Psychoanalytic Investigation of Tattooing", PhD Thesis, Dublin Business School.
- JEJCIC, Marie (2012), "Fantasme et Mutations du Sujet dans un Passage à l'acte Criminel". *La Revue Lacanienne*, 1, s. 137-148.
- JOHNSTON, Adrian (2018), *The Stanford Encyclopedia of Philosophy*, Edward N. Zalta ed., Stanford University. Erişim adresi: <https://plato.stanford.edu/archives/fall2018/entries/can>
- KAMİL, Ramis Cizer (2018), *Tina Nash and Shane Jenkin: Psychotic and Neurotic Relations to Law*, Erişim adresi: https://s3.amazonaws.com/academia.edu.documents/30852743/Tina_Nash_and_Shane_Jenkin_Psychotic_and_Neurotic_Relations_to_Law.pdf?response-content-disposition=inline%3B%20filename%3DTina_Nash_and_Shane_Jenkin_Psychotic_and.pdf
- KELLY, Matthew; BIELBY, Jared (2016), *Information Cultures in the Digital Age: A Festschrift in Honor of Rafael Capurro*, Springer Fachmedien Wiesbaden.

- LACAN, Jacques (1948), *Aggressivity in Psychoanalysis. Ecrits: A selection içinde* (çev: Sheridan, A.), s. 8–29, Norton, New York.
- LACAN, Jacques (1996), *A Theoretical Introduction to the Functions of Psychoanalysis in Criminology, Écrits içinde* (çev: Fink, B.), s. 102-122, WW Norton & Company, New York and London.
- LACAN, Jacques (2006 [1959]), *On a Question Prior to Any Possible Treatment of Psychosis. Écrits içinde* (Miller, J. A., ed.), s. 445-488, WW Norton, New York and London.
- MALLON, Emmet (2016), “Psychopathy–A Psychoanalytic Investigation. PhD Thesis”, Dublin City University.
- MICHEL, Gilles (2008), “Le Moment Psychotique dans la Solution du Passage à l'acte”, PhD Thesis, Aix- Marseille 1.
- MULVEY, Laura (1989), *Visual and Other Pleasures: Language, Discourse, Society*, Springer, New York.
- NO SUBJECT: ENCYCLOPEDIA OF PSYCHOANALYSIS (t.y.), Jacques Lacan: Real. Erişim adresi: https://nosubject.com/Jacques_Lacan:Real
- POLIZZI, David (1997), “Lacan, Transference and the Place of the Criminal Subject”, *Journal of Theoretical and Philosophical Psychology*, 17.1, s. 32-44.
- SALECL, Renata (1993), “Crime as a Mode of Subjectivization: Lacan and the Law”, *Law and Critique*, IV: 1, s. 3-20.
- SHON, Phillip Chong Ho; WOODS, Devere (2004), *Criminal Interrogations: A Lacanian Perspective, Policing in Central and Eastern Europe: Dilemmas of Contemporary Criminal Justice içinde* (Mesko, G., Pagon, M. & Dobovsek, B., ed.), University of Maribor, Slovenia.
- STANIZAI, Ehsan Azari (2018), “Lacan’s Three Concepts: The Imaginary, the Borromean Knot, and the Gaze”, NIDA Lacan Study And Reading Group: October Seminar, 24 Ekim. Erişim adresi: https://www.nida.edu.au/data/assets/pdf_file/0011/47396/Three-Concepts-The-Imaginary,-the-Borromean-Knot,-and-the-Gaze.pdf
- SWALES, Stephanie (2011), “Neurosis or perversion? A Lacanian Psychoanalytic Diagnostic and Clinical Approach to the Treatment of Paraphilia at a Forensic Outpatient Setting: A Case Study and Exegetical Method”, PhD Dissertation, Duquesne University.
- T.C. RESMÎ GAZETE (2004), Türk Ceza Kanunu 32. Madde. Erişim adresi: <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2004/10/20041012.htm>
- VORUZ, Veronique (2010), *Reading Criminology with Psychoanalysis: The Case for Singularity. New Directions for Criminology: Notes from Outside the Field içinde* (Lippens, R. & van Calster, P., ed.), s. 99-118, Maklu, Antwerpen, Apeldoorn ve Portland.